

La Renaixença valenciana (1859-1911), ni estèril ni fracassada

Es declarà majoritàriament apolítica, donant de si tot el que la societat coetània estava disposada a permetre | Definí una identitat valenciana, però no per oposició a l'espanyola, sinó en harmonia amb ella

Els inicis de la Renaixença valenciana estan íntimament lligats a un nom propi: el del mallorquí Marià Aguiló i Fuster, que entre 1858 i 1861 ocupà la plaça de bibliotecari de la Universitat de València. I també a una fita literària de cabdal importància: **els Jocs Florals de València de 1859**, que esdevingueren el primer acte social que, després de centúries de desídia i oblit, premiava públicament la creació de literatura culta en català a la Ciutat del Túria.

A diferència del que passà a Barcelona, però, el certamen de València no tingué continuïtat, ja que no comptà amb un públic que l'exigira. De fet, la manca d'un 'mercat' renaixencista valencià i la marxa d'Aguiló varen ser factors decisius perquè l'edició valenciana de Jocs Florals, màxima expressió social de la Renaixença, no tornara a convocar-se fins dues dècades després: en 1879, ara organitzats per la societat Lo Rat Penat, l'entitat cultural al voltant de la qual gravitaria, a partir de 1878, la branca valenciana de la Renaixença.

Retrat de Teodor Llorente, considerat l'ànima de la Renaixença valenciana.

Amb tot, que aquells primers Jocs quedaren aïllats no significà que el moviment es paralizara: visqué i cresqué en l'activitat d'una colla de jóvens literats que s'havien mobilitzat a propòsit del certamen de 1859; i que trobaren en les obres i les activitats dels escriptors catalans, amb els qui compartien objectius i mantingueren intenses i freqüents relacions, l'esperó necessari per a continuar treballant i animant l'esperit de la Renaixença al País Valencià.

D'aquesta manera, en 1862 el jove valencià Teodor Llorente participà en els Jocs Florals de Barcelona amb un poema titulat 'Vint-i-cinc anys' (cosa que li valgué un accèssit a la Flor Natural i les lloances del patriarca català Manuel Milà i Fontanals); i en 1864 assistí per primera vegada als Jocs catalans i publicà al *Diario de Barcelona* la poesia 'València i Barcelona' que, segons

afirmaria anys després, "**ajudà a establir llaços de germanat entre los nous trobadors de Catalunya i de València**". Prova d'això és el fet que, en 1866, Llorente fou convidat a participar com a mantenidor dels Jocs Florals de Barcelona, la qual cosa evidencià que havia obtingut el reconeixement i l'amistat dels líders del moviment al Principat.

Amb tot, **l'acte que millor palesà la consolidació de les relacions entre els escriptors d'una i l'altra banda de la Sènia varen ser els Jocs catalans de 1868**, que comptaren amb la presència de quatre poetes valencians: Teodor Llorente, Vicent Wenceslau Querol, Rafael Ferrer i Bigné i Jacint Labaila, a qui, com a mantenidor del certamen, correspongué pronunciar un parlament. A més, l'acte registrà també la participació d'un cinquè valencià, Fèlix Pizcueta, que anys a venir esdevindria el primer president de Lo Rat Penat. I, d'una altra banda, cal destacar que aquell mateix any, a Barcelona i amb pròleg de Víctor Balaguer, veié la llum el poemari *Flors del Túria*, de Labaila, el primer fruit literari d'entitat que produïa la Renaixença valenciana.

Sense dubte, els escriptors valencians se sentien a gust a la Ciutat Comtal. I durant els anys 1871 i 1872, respectivament, dos nous poetes que havien assistit al certamen de 1868, Ferrer i Bigné i Querol, varen ser convidats a prendre part dels Jocs Florals de Barcelona en qualitat de mantenidors. I encara, als de 1874, Jacint Labaila hi envià una poesia a concurs que, tanmateix, no aconseguí premi.

L'any 1876 mereix capítol a banda, ja que, amb motiu del VI centenari de la defunció de Jaume I, **la ciutat de València organitzà un magne certamen literari que comptà amb la participació d'autors catalans, mallorquins i occitans**, i que sens dubte evidencià la voluntat i la capacitat dels escriptors valencians de sumar-se plenament al moviment de la Renaixença.

Dotze mesos després, en 1877, un nou valencià participà els Jocs Florals de Barcelona en qualitat de mantenidor: Vicent Boix, historiador i mestre de la generació literària que conformaven Llorente, Querol, Ferrer i Bigné, Labaila, Pizcueta i la resta de poetes valencians.

Pel que fa a Lo Rat Penat, cal dir que la idea de fundar-la fou llançada, en 1875 i des de les pàgines de l'anuari *Lo Rat-Penat. Calendari Llemosí*, pel jove literat Constantí Llombart. En aquell moment, Llombart creia que, per a portar endavant "lo renaixement de les lletres", una de les primeres coses que calia era agrupar i organitzar els diferents autors que escrivien en valencià. I per això manifestà que, "a aquest objecte, teníem pensat, si bé per a més avant, lo establir en València un centre a on se concentraren tots los disgregats elements literaris llemosins, i vore si, per este medi, se logra donar-li tot l'impuls que es necessita per a eixir-ne en sol en esta difícil però lloable empresa".

El pensament de Llombart hagué de superar tot tipus d'entrebancs i de dificultats; i, finalment, la fundació de l'acadèmia amb què somiava arribà tres anys després, en l'estiu de 1878. La primera finalitat de la nounada entitat, que portava el subtítol de «Societat d'amadors de les glòries de València i son antic reialme», fou l'organització dels certàmens literaris més característics de la Renaixença, tal com des de vint anys enrere es feia a Barcelona. I així, un any després de fundada, en juliol de 1879, convocà els seus primers Jocs Florals, en què, significativament, varen resultar guardonats Teodor Llorente i Constantí Llombart, que a partir d'aquell moment s'erigirien com els líders del moviment valencià. De fet, **no és casual que siga amb la mort de Llorente, esdevinguda en juliol de 1911, que hom done per finalitzada la Renaixença valenciana.**

D'una altra banda, una de les activitats a què, després de la convocatòria de Jocs Florals, més atenció i esforç dedicaren els membres de Lo Rat Penat fou l'**excursionisme intel·lectual**, que canalitzaren a través de la creació d'un Centre que, amb la intenció de practicar inspeccions històriques i artístiques, fou constituït en febrer de 1880 sota el títol de «Centre d'excursions científico-literàries i artístiques de Lo Rat Penat». D'aquesta manera, **les visites històriques esdevingueren la forma més vàlida i directa de conèixer i recuperar "les glòries passades"**: recórrer pobles, visitar esglésies i monuments, transcriure inscripcions, catalogar pintures, descobrir oficis, festes i tradicions populars... prendre, en definitiva, consciència de la realitat

històrica, artística i antropològica que atresorava el poble valencià fou la primera i principal inquietud d'aquests intrèpids expedicionaris, que durant tres dècades protagonitzaren més d'un centenar de visites instructives i lúdiques al llarg del territori valencià, amb una incursió a Catalunya (a les ciutats de Valls i Tarragona i als monestirs de Poblet i Santes Creus) i una altra a l'Aragó (a Terol, Daroca i Calataiud).

Finalment, cal dir també que **la Renaixença valenciana es declarà majoritàriament apolítica**. És a dir, els seus responsables no volgueren traslladar la reivindicació històrica i lingüística que practicaren a l'àmbit polític (tal com, amb el pas dels anys, s'esdevingué a Catalunya). I això provocà que durant les dècades dels anys 60, 70 i 80 del segle XX alguns estudiosos declararen que s'havia tractat d'un moviment fracassat -o semifracassat, en el millor dels casos.

Tanmateix, des dels anys 90 del segle XX un grup d'investigadors sorgits al si de la Universitat de València venim declarant que, contra el que hom afirmà a les dècades precedents, **la Renaixença valenciana no fou cap fracàs, ja que donà de si tot el que la societat coetània estava disposada a permetre, des d'un punt de vista polític i cultural**.

Així, el que la Renaixença valenciana pretenia era desenterrar i acumular materials històrics i culturals -lingüístics i literaris- que li permeteren definir una identitat valenciana. Però no per oposició a l'espanyola, sinó en harmonia amb ella. I és el cas que, amb el pas dels anys, les obres literàries i històriques que impulsà la branca valenciana de la Renaixença serviren de **fonament perquè una nova generació d'intel·lectuals plantejara, ja en ple segle XX, una altra definició de la identitat valenciana: ara sí, oposada a l'espanyola**.

En conseqüència, tant si n'estem d'acord amb els seus plantejaments ideològics com si no, el que resulta evident és que la Renaixença valenciana no necessita forenses que en certifiquen la defunció: el que necessita són estudiosos que desvetllen els detalls de l'obra i la contribució que realitzà, que l'observen sense prejudicis ni recels. I que interpreten, en el seu context i justa mesura, les accions culturals, lingüístiques i literàries que s'hi portaren a terme.

La Renaixença valenciana fou apolítica en la forma, tant fa si per estratègia o per convicció. Però això no la féu, de cap manera, estèril. I per a comprovar-ho tan sols cal llegir l'obra de **Llorente, un autor ideològicament conservador que, des d'un punt de vista lingüístic, actuà a contracorrent**, ja que no renuncià, com havien fet la immensa majoria dels escriptors de la seua classe social -la burgesia valenciana-, al conreu literari culte de l'idioma matern. Ans el contrari: el potencià, tal com podem observar al volum *El sol de nostra glòria. La germanor cultural valencianocatalana a través d'un epistolari inèdit de Teodor Llorente* (1865-1910), que acaba de traure a la llum la Diputació d'Alacant.

En conseqüència, ha arribat l'hora que deixem de projectar anhels i frustracions sobre els protagonistes d'aquell moviment, i que **comencem a ponderar l'esforç i la dedicació d'uns escriptors** que, a més d'una profunda estima envers la història del seu poble, demostraren unes grans dosis d'altruisme, voluntat i fermesa en la majoria de les seues accions.

Segueix @pensem_cat